

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRI-DENNE
UKRAINIENNE

Число 14, рік видавця II.

17 січня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 17 січня 1926 року.

Наше місце в Європі... Читальник, напевне, з великим інтересом спиниться над статтю, присвяченою цій проблемі, яка має таку вагу для всього нашого майбутнього. Так ми — європейці, європейці територіально, фізично, психично; європейці своїм світоглядом, своїми традиціями, що їх полишили нам у спадщину минулі покоління. По Західній Європі розкидано стільки слідів наших безпосередніх і міцних зв'язків з Заходом, що їх обірвала на якийсь час тяжка історична доля України.

Отже цілком природно, що відроджена до нового життя Україна одразу звернула очі на Захід. Обличчам на Захід!

І коли тепер, поки що Велика Україна одрізана від культурного світу китайським муром, і її міцно ще тримає в своїх лаптах Москва, що так дбайливо охороняє її, своїм старим звичаєм, од «розкладового» впливу «гнилого» Заходу, то ще більше зростає роль сучасної української еміграції. По-за своїм політичним значінням, ясним для кожного, вона має ще й велику вагу культурну. Перед нею стоять саме в цій сфері поважні завдання.

Вона повинна, опанувавши перш за все мови світові, перейнятися сама наскрізь західно-європейською культурою, її духом, засвоїти все те цінне, що дає сучасне життя європейське, наука, техніка. Засвоїти те все глибоко, щоб потім понести на рідну землю, віддати їй, і стати речниками нових, живих і тривких взаємин з Заходом.

Але напитися тільки самим води живої безпосередне з криниць

європейської культури --- це ще не все. На неї спадає обов'язок не легкий — ознайомити Захід з нами, з нашими здобутками, з тим, що внісла Україна свого в царині науки, літератури, мистецтва в скарбницю загально-людського духу.

Ми повинні здобути знову своє місце в Європі!

Ці завдання складні, що стоять перед нашою еміграцією, вимагають праці великої, організованої і систематичної.

Треба глибоко продумати ці завдання, уявити собі їх значіння, знайти шляхи до їх вирішення.

А зрозумівши вагу цієї проблеми для нас, і здавши собі виразно справу з того, що і як власне ми тут можемо зробити, чим прислужитися рідному краю, віддати цій праці свою енергію і сили.

СЛОВА Й ДІЛА. *)

Але вередлива доля поставила комуністичних утопістів перед необхідністю переводити свої експерименти в формі державній. Забравши в свої руки владу на території колишньої російської держави, більшовики багато де-в-чому мусіли зріктися своєї утопічної ідеології та примушені були автоматично виконувати ті державні завдання, що спали на них по традиції від попередньої держави. Совітську республіку оголошено не як федерацію професіональних організацій, а як союз народів; це вже кардинальне збочення з комуністичної ідеології, і те збочення лише доводить неприродність тих національно-державних лозунгів, що їх так урочисто декларували більшовики. З засади одкидаючи ідею державності, вони на ділі переводять державно-централістичну політику московських «собирателей Руси», і навіть, на початку своєї діяльності в цім напрямі, діждалися за це похвали з боку кадетської «Рѣчи», яка виінала, що вони «творят полезное национальное дело».

Цю очевидну суперечність між принципом та практикою конечно треба було погодити, і за це взялися гнучкі большевицькі юристи. Одкидаючи в засаді державну організацію, вони намагаються підвести правні основи для тимчасових форм комуністичної держави, тлумачать ті форми певним способом та виправдують їх слушність. Ми вже наводили в горі коментарі червоного професора-юриста Е. Енгеля, який підкреслює в шкільному підручникові ті формальні риси большевицької конституції, що потрібні для реклами большевицького раю. В иншому тоні пишуть ті большевицькі апологети, що призначають свої писання-коментарі большевицької державності — для своєї комуністичної групи. Напр., П. Стучка досить виразно розшифровує характер

*) Див. ч. 13.

більшевицької федеративної незалежності: «В постановах партійних з'їздів та конгресів III інтернаціонала ми підкреслимо, — каже він, — що ми федерацію вважаємо не за ціль, а за засіб для зближення та остаточного злиття окремих, що самовизначилися, частин федерації.... Наш устрій базується на об'єднанні Рад, як влади на місцях, себто на об'єднанні більш чи менш автономних частин республіки, на т. зв. демократичному централізмі». Те злиття окремих частин федерації в одну централізовану масу передбачається, як наслідок добровільної згоди; сама та добровільність більшевицьким способом наказується вже з гори, бо, мовляв, державна суверенність перечить добрій волі кожного даного народу: «То було ознакою слабости радянської влади, — каже той самий автор, — коли окремі держави, напр., Україна, примушена була проти своєї волі говорити як суверенна держава, або коли Англія визнавала Мурманск, Архангельск чи Баку за «незалежні», що мають «суверенне» право продати себе в рабство. Навпаки, то було безумовною ознакою сили, коли РСФСР послала єдину делегацію од всієї федерації (включаючи й Україну і т. ин.) в Генуя» (П. Стучка. «Учение о государстве и конституции РСФСР». 112, 114).

Коментарії тут зайві. Коли незалежні члени совітської федерації з гори призначено до остаточного злиття в одну централізовану масу, з Московщиною (РСФСР) в осередку. Коли вони з засади не мусять мати охоти до виявлення свого суверенного права, коли те виявлення може мати місце лише в умовах слабости совітської влади, то більшевицьке декларативне гасло — про самовизначіння націй аж до одділення — дістає надто виразне практичне значіння. В своїй апології більшевицької державної структури комуністичні автори типову роботу буржуазної централізаторської влади прикривають гаслами іншого порядку — самовизначінням народів у вільному союзі, принцип примусу, терор, диктатура групи виправдуються свободою самообороною трудящого люду. Всю ту роботу шито білими нитками, але для більшевицької правосвідомости того досить, тим більше, що весь трудящий і нетрудящий люд на території більшевицької влади однаково тероризований, мовчить на всіх язиках і голосу протесту не подасть, а як б хто і намілювся, то де міг би подати той голос, коли в більшевицькому раю існує лише сама «казенна» преса, що приймає лише продукти самих казенних пер?

Отже централізаційна тактика, що нищить та вбиває прояви національно-державного життя народів більшевицького союзу не єсть наслідком порушення засад комуністичної ідеології, — навпаки: самі ті припадні гасла про самовизначення народів, федерацію вільних держав, — то тактичне збочення від більшевицької ідеології. Централізація лежить в самих основах тої ідеології. Політичні базу до комуністичних коментарів ідеї федерації дуже ясно підводить сам Ленін, використовуючи для того ідеї марксизму та відповідно їх посилюючи. «Марксист, — каже він, — розуміється, вороже ставляться до федерації та

децентралізації з тої простої причини, що капіталізм вимагає для свого розвитку по можливості більших та можливо більш централізованих держав. При інших рівних умовах свідомий пролетаріат завше буде обстоювати за більшою державою. Він завше буде боротися проти середньовічного партикуляризму, завше буде витати можливо тісніше економічне злучення великих територій, на яких могла би широко розгорнутися боротьба пролетаріату з буржуазією». «На мою думку, — каже він, — пролетаріат може уживати лише форму єдиної та неділимої республіки». Отже коли комунізм мириться з державною формою організації, то комуністичним ідеалом стає єдина, неділима держава. Як бачимо, на категорії державної централізації монархічний абсолютизм та комунізм цілком сходяться.

Таким чином практичні висліди большевицької ідеології, на яких базуються большевицькі діла, рішуче розходяться з тими словами, які знаходимо в большевицьких деклараціях про державно-національні права народів совітського союзу. За гарними про людське око призначеними словами, там у себе, по законам, чути вже інші слова, які своїм змістом і тоном зовсім не нагадують не те що гармонійної музики большевицьких сірен, що працюють для заграничного експорту, але й більш цинічні, ніж крамарська термінологія вірних боярів «Тишайшого» в пертрактаціях з Україною. З большевицького інтернаціонального мішка гостро витикається старе, традиційне московське шило — у вигляді первісного деспотизму, безоглядної державної централізації, національного насильства. Ті пристойні слова — лише «опіум для народа», принада, на яку колись уловлювалися маси. Така принада конче була потрібна, «бо, — як казав той таки Ленін, найгірша річ — недовірря нації». А коли довірря здобуто та тим способом народ уловлено й загнуждано, то вже досить самої «ознаки сили», щоб завести лад абсолютистичного централізму. Таким шляхом і йшла большевицька влада, тим самим шляхом переводила вона свої конституції: з широкіх необмежених гасел до конкретного опутування формальними постановами всіх сторін життя ущасливлених народів; бо за тими декларативними точками договорів та конституцій звичайним бюрократичним способом народжувалися цілком реальні постанови ЦИКА, що зводили в нівець пишномовні декларації.

Так за галасом большевицьких декларацій в життєвій дійсності стоять діла, факти, що тим гаслам національно-державної свободи ніяк не відповідають; бо ті гасла своїм змістом перечать всьому напрямові большевицької ідеології, і доконувати їх у житті — значило б для большевиків рубати те гилля, на якому вони держаться. Ніякої взагалі свободи не може бути під режимом диктатури, а тим безнадійніше було б шукати її під диктатурою навіть не класа, навіть і не партії, а як м'якко висловлюється К. Каутський, «аристократі робочої меншости», власне ж — найгіршої форми олігархії — малої купки інтернаціональних авантюристів, що злетілися з усього світа на труп розваленої держави та використовують катастрофічні умови того розвалу; найменчий подих свободи розвіяв би ту купку без сліду, і єдиний рятунок тої компанії

полягає як раз у тому, щоб нелюдським терором задушити найменши прояв свободи. Так само не може бути там зокрема свободи національної, свободи народу, як нації, бо, по-перше, національна свобода може виявлятися лише в умовах політичної свободи взагалі, по-друге — сама ідея національності знаходить собі гострий осуд і негачію з погляду самої комуністичної ідеології, як буржуазний забобон, що стоїть на перешкоді інтернаціональним завданням комунізму. А тому ще менше має кредиту у большевиків ідея політичної незалежності народів большевицького союзу: хто марить про утворення світової спілки працюючих, той, розуміється, не може спочувати ідеї національної державності.

Та помилково було б думати, що безвідповідальна політика большевицької еквілібристики з гаслами національної та політичної незалежності минеться зовсім для них безкарно. Коли горожанам большевицького раю, знушаючись над їх сумлінням та терпимістю, день в день товкти, що вони вільні й незалежні, що кожної хвили вони можуть навіть по своїй волі увільнитися від щастя комуністичного союзництва, а поруч з тим безнастанний деспотизм типового окупаційного режиму не дає їм ані хвилини вільно дихнути, то така влучна тактика лише підкреслює для них різницю між тим, як має бути та як єсть на ділі. Повестися инакше, се б то не обіцяти раю, а ще менше — ті обіцянки справдити, большевики не могли, до того провадив їх інтерес власної самоохорони («найгірша річ — недовіря нації!»), але педагогічні наслідки їх двоїстої тактики наочні: вони сприяли зростові національної та горожанської свідомости, — тієї свідомости, що большевики її плямують зненавистним іменем жовтоблакитної петлюровщини. Та хоч як вона їм немила, а мусять вони все далій іти шляхом національних уступок, оголошуючи, хоча б і не виконуючи, численні декрети про українізацію і таке инше. Фіктивність тих декретів, що не стоять по лінії большевицьких бажань, ще більше дратує українську людність, наочно викриває перед нею лицемірство большевицької тактики і спонукає до більшої активности своїх національних домагань, а в результаті — нові викрути большевицької влади, що заводять її в нетри безвихідної національно-державної політики.

Отже з одного боку — централістичні шпуги, що намагаються всебічно скувати життя України та скерувати його по всеросійському річищу, а з другого — криві, невільні, але послідовні кроки, в сторону жовтоблакитної небезпеки. Ті кроки мають вирівнюватися та зростати в міру того, як зростатиме та економічна й політична сила села й селянства, що й тепер уже позначається дуже серйозним успіхом. Де кінець і край того поки-що повільного, але певного і несхибного процесу? Для нас ясно, що той процес круговим способом веде до тих гасел політичної програми, з яких почали так щасливо большевики, «не предвидя от сего никаких последствий», — до національної волі, незалежности, суверенности української держави: се несхибний шлях самого життя. Але кінцевим наслідком того процесу будуть вже не пустопорожні слова, а самий факт життя, переведений у живу дійсність.

Ми почали з позитивних методів творення національної держави, але не довершили свого діла, коли нашою батьківщиною опанували більшовики. Ворожі до ідеї нашої державности, вони розпочали роботу своєю в протилежному напрямі. Але способом од противного, під непереможним тиском життя вони довершують нашу роботу. Здорова, життєздатна справа, що має ґрунт під собою, біологічно здобуває для себе живі соки і з елементів розкладу.

О. Лотоцький.

НАШЕ МІСЦЕ В ЄВРОПІ.

Завдяки подіям ідея нашої європейскости за короткий час стала складовою частиною нашої національної свідомости. Але чи не стане вона «утертою фразою» без змісту, наколи цей факт, історично і фактично доведений, не увійде в нашу кров і не опанує нашим чуттям. Бо ж лише так засвоєна ідея чи усвідомлений факт дасть плідні, практичні наслідки.

Існування нашої еміграції в Зах. Європі як найкраще сприяє доконанню цього психологічного процесу. Не лише теоретично в дебатах і на папері, але фактично в житті й чині, в нашій внутрішній реальності мусимо висвітлити, оформити, здійснити нашу інтимну спайку з огнищем новітньої цивілізації. Це є конечним, аби ми могли вивести нашу національну справу, справу нашого життя і смерти, із суточок провінціалізму в широке коло світових проблем. Бо ж це коло все обертається навколо Європи, навколо нас, лише дотепер, пригнічені наумом російського імперіялізму і московських ідеологій, ми не були того свідомі.

Але що є власне європеїзм? Який його зміст, яка рація існування? Проблема — остільки ж делікатна, як і складна. Досі Європа була загально признаним гегемоном світу в царинах матеріяльній, моральній і інтелектуальній. Мало хто замислювався над секретом її снаги, і авторитету, як не задумуються над непохитним здоровлям. Чи не є то лихою ознакою, що зараз так пристрасно шукається за означенням, поясненням європеїзму? Чи здоровля не є ушерблене?

Поль Валері, якого способи вислову є не менш точні, як око острим й далекосяглим, подав з цього приводу ряд надзвичайно цінних думок і домислів. Він означив територіяльно це явище басейном Середземного моря (отже, також узбережжя Чорного моря) і підніс три головних чинники, що склалися на його зміст: Грецію з її світоглядом, що робив людину осередком світобудови і з її геометрією, що давала чудову логічну схему людського знання, далі Рим, що своїм практичним генієм охопив усі царини матеріяльного життя і дав їм належну організацію, нарешті християнство, що створило універсальну філософічну систему, отже, дало людству організацію моралі. Ці три чинники спричинилися до нечуваного в історії вибуху людського генія, блискучого розквіту людського духу, що мав місце в Європі і появив

цілий світ, всі материки. Рівносильний вплив цих трьох чинників обусловлює повноту того явища, що зовемо європеїзмом, додає Поль Валері і тим містить осередок його на крайньому заході Європи.

Але приглянемося до цього явища не лише в просторі, але і в часі. Лише в той спосіб знайдемо належне місце нашому національному генієві в рямцях цієї проблеми. На мою думку, проблема європеїзму, то-насамперед проблема філософічна, проблема світовідчужання і життєприняття. Фактичні ознаки, то лише поступи, вияви психологічної основи. Природа європеїзму стає більш виразною й зрозумілою, наколи зіставити його з явищами того ж порядку: азіятизмом — з одного боку, американізмом — з другого. Протилежні сили борються скрізь і всюди, відмінні стихії змагаються і двигають життям. Тверезий розум і хмільне чуття, свідомо воля і сліпий інстинкт, гін наперед і природня інерція, змагання до абсолюту і потреба обмежити себе точними знаннями, спрага необмежної волі і утіха улягти несхибній дисципліні — невпинно і повсякчасно змагаються в людській душі.

Наколи баламутне чуття, вегетативний інстинкт, загальна пасивність, замилювання до абсолюту й абстракції, відраза до точних означень і коначних обмежень — є ознакою азійської психології, то сухий вирахунок, незатриманий традиціями гін в будучину, зосередкування уваги на матеріяльнім житті, певна атрофія чуття й підсвідомости — є характерними для американізму.

І лише душа європейця зуміла поєднати в собі протилежні прикмети людського духу завдяки своєму прирожденому чуттю міри. От, власне, це делікатне, але вельми важливе чуття зберігло від атрофії і гіпертрофії так відмінні, але однаково цінні духові засоби людської природи; ця вроджена внутрішня гармонія, що шукає свого втілення на зовні, виробила із об'єктивних даних людської раси і нашого континенту ті категорії і той комплекс моральних і матеріяльних цінностей, що зветься європеїзмом. Річ певна, що життя повне недосконалостей, дисонансів, контрастів, і з рештою без них чи мали б ми поняття про досконалість, гармонію, слухність? Але в європеїзмові ці дисонанси повязані в величну загальну гармонію людського духу і всесвіту. Тоді, як в Азії матерія все є або знехтувана пасивним, оспалим характером, або збештана неприєднаним в своїм містицизмі духом, а в Америці — пліткий матеріялізм і машинізм тамує і сушить основне джерело людських відрухів — підсвідомий інстинкт.

Приглядаючися до європеїзма в вищезазначених межах і в історичній перспективі, ми помітимо в нім не мало відтінків, відмін: романські народи, германи, славяне. Наколи геній Риму наяскравіше проступає на ясності, чіткості логичних побудов, витонченому зміслові реальності, духовій гнучкості, еластичності народів латинської культури й мови, то у германів нас вражає твердий характер людей півночі, гумор і сантиментальність, замилювання до форм нечитких, до кольорів примерклих. Славяне останніми прибилися до європейського континенту. Вплив Греції, Риму і католицизму на них позначився слабше й пізніше, і тому в них менше духовної вироблености і більше безпосередности. Але завдяки морським шляхам, давній стич-

ності з Візантією, безпосереднім стосункам з народами Заходу, славяне все були в фарватері європейської цивілізації і набули загальний стрій європейської психології. Лише Московщина напів монгольська, обтяжена спадщиною Азії, залишилася на одшибі, користаючися з отрушин з українського столу. Найбільш молода, найменш зужита, заховуючи свої первісні сили і свій молодечий гін, свіжість чуття і вразливість інтелекту, славянська раса допіру починає викривати в собі ті ж категорії, з яких складається європеїзм і де-далі частіше вносить корективи в сучасний зміст його. Отже, не дивно, коли по всій Європі славяне (москалів завжди лишаємо на боці) так легко і так охоче не лише навчаються чужої мови, але й проймаються манерами, звичками, способом думання західно-європейських народів, не трапляючи при тім власної особистості. Коли нам близькі германи й англійці своїм сильним ліричним чуттям, природнім гумором, виразним характером, то дальші латинські народи нам зрозумілі завдяки їх духовній витонченності, експансивності. Річ очевидна, що славянство криє в собі багато де-чого, властивого виключно йому, що дає йому осібне, але певне місце в сім'ї європейських народів. Історично й фактично звязані з європейським тілом, ми є тим складником, що давня Європа містить в собі органічно, але який досі не виявив себе на всю шкалу, бо щойно входить в гру.

Останні події на Сході означили місце і вказали путь не лише нам — українцям. Під напором воюючого азіатизму, що здійснюється високою хвилею і намагається захопити огнища європейської цивілізації; під загрозою нового світу, цього велетенського утвору європеїзму, підбити нас економічно і позбавити нас нашого первородства, наше рішення взятє раніше, як до нього прийшла свідомість. Європейцями єсьмо і доля Європи — наша доля. Бо ж це наша стихія. Чи ми того хочемо, чи ні, — нам нема життя до за її духовними і фізичними межами. До того ж свідомість над підказує, що перемога Азії нечувано побільшила б зріст і авторитет Росії; Україна з її самостійницькими змаганнями здалась би їй ворогом людства і без жалю була розчавлена під чоботом розшалілого російського імперіялізму і тих орд, на чолі яких він стає.

Питання будучини Європи — питання складне. І не можна ще зважити всі чинники, що входять в гру. Але фактом є, що Європа й європеїзм переживає зараз велику скруту. Чи не є це ознакою, що знову центр ваги цього явища має пересунутися територіяльно, як то вже було не раз в історії, чи не є ми свідками нового акту в віковій драмі людського духу? Як би не було, ми, славяне, мусимо бути на сторожі (при цім мушу зазначити, що в поняття славян я не вкладаю жадного політичного змісту, лишень етнічний, Бо ж справді, годі говорити про єдність національних змагань, спільність кордонів чи тотожність політичних аспірацій численних славянських народів. Тим часом, ми становимо осібне джерело загально-людських вартостей, дуже виразне, повне можливостей. В тім наша спільність, в тім наша вага). Мусимо пильно розглянутися навколо себе і усвідомити наше становище.

Українська еміграція, опинившись близько осередків сучасного європеїзму, мусить не лише розумом, а й серцем відчуті і пережити наші інтимні взаємини з ним, убрати в себе, що є вічного і істотного в сучасній його змісті, а насамперед навчитися орудувати ясним розумом, цим організатором і будівничим нашої внутрішньої особи, а рівно плекати свідому волю, не зрікаючися живодатного природного інстинкту. При тім не треба губити з оvidу, що багато з тих прикмет, що ніби глибоко різнять нас з західними європейцями, як от сердечність, гостинність, безпосередність, буйна фантазія, чуттєва вразливість — то є прикмети всіх свіже цивілізованих народів, прикмети, що з часом в міру розвою та індустріялізації життя неминуче міняються, коли не зовсім щезають. З другого боку, мусимо конечно збутися тієї лихої спадщини, що винесли її ми із московського ярма і з російської школи. Затровним обломовщиною, нігілізмом, затуманеним декламаціями про «широкість натури», загипнотизованим теоріями «непротівлення злу», нам було б важко узрїти річі такими, якими вони справді суть.

Відкиньмо облудні літературні тенденції і чужі накинєні традиції, а з простотою й цікавістю українського селянина глянемо на європейський світ своїми власними очима.

Дм. Андрієвський.

ДЕГЕНЕРАЦІЯ БОЛЬШЕВИЗМУ.

Процес, який відбувається в совітському союзі, будить не тільки практичний інтерес політика, але й теоретичний інтерес соціолога.

Часто й самі большевицькі теоретики звертаються до цієї теми: яка ж доля жде нарешті комуністичну партію і організовану нею совітську владу? Чим далі, то більше, в звязку з упадком революційної хвилі в західній Європі, виникає спір між російськими комуністами про долю тієї соціальної перебудови, яку вони затіяли, по виразу Достоевського, «на всіх парах по болоту».

Відомо, що після періоду воєнного комунізму прийшла нова економічна політика (неп). Частина фанатично настроєних комуністів і насамперед Ленін уважали цю «неп» за тактичний хід, який дасть компартії нову «передішку». Ленін, уміраючи, дав заповіт, що «з Росії нелівської виїде Росія соціалістична». Другий «стовп і утвердження» московського комунізму, Троцький був іншої думки. Він у своїх книжках, що вийшли у 1924 р. і за які виникла була гостра дискусія в межах компартії, доказував, що в ізольованій країні комунізму завести не вдається, що для успіху комунізму в С.С.С.Р. потрібна перемога большевицької революції по меншій мірі в головних країнах західної Європи.

Висновки Троцького про будучність ком. диктатури влучно сформулував Сталін: «або згнїти на пні, або виродитися на буржуазну державу».

Большевицькі теоретики з усієї сили обороняють ту тезу, що комунізм їм вдасться завести й без допомоги «гнилої Європи». Правда, цьому на кожнім кроці суперечать факти, але що лишається комуністам? Без віри в перемогу їхнього «комунізму» не має оправдання для себе диктатура, терор і все те, що робили большевики протягом восьми років свого панування.

Як же в дійсності стоїть справа з большевицьким «комунізмом»? Чи дійсно «неп» — ц тільки епізод у «всесвітній революції», чи може справді сучасна фаза розвитку большевизму це «гниття на пні»? Звернемося до фактів.

Ще в січні 1924 р. член комуністичного тріумвірату Каменев зазначив, що «теоретична небезпека будучого переродження у нас є. Ця небезпека полягає в можливості постійної й повільної п е р е м е т и капіталістичної економіки над соціалістичними острівками і в можливим повільним зростанні наших адміністративних кадрів з новою буржуазією» («Правда», 16. I. 1924 р.).

Каменев говорить про «можливості». Інші комуністи менш обережні, вже говорять про факти. Ці факти насамперед торкаються економічного життя, де большевики могли б найлегше показати свій комунізм, коли б він був.

Хоч часто пишеться в большевицьких газетах про диктатуру пролетаріату, але пролетаріат грає роллю пасивну. Зате в економічних органах С.С.С.Р., наприклад, персонал державної торгівлі «в своїй величезній більшості складається з бувших торговців та їхніх синів» («Правда», 17. IX. 1924 р.). Не дивно, що від такого «комунізму» стогне сільський і городський споживач. Харківський «Комуніст» з 4 грудня 1925 р. повідомляє, наприклад, що товари, аби дійти на село з города, потребують 137 і навіть 153 днів. За цей час, лише газета, кабітає до 42 проц. додаткових витрат, так що вони стають удвоє дорожчі. Та й цих товарів безпосереднє до сільського споживача доходить незначна частина, якихось 32-38 проц.. Більшість товарів йде на село через руки приватних торговців.

Так виглядає на практиці большевицький комунізм. Це союз комуністичних і приватних торговців для кращої «вичистки» кишені споживача.

Комуністична держава має в своїх руках велику промисловість, але в ній даремно ми б шукали яких будь ознак соціалізму. Це державна промисловість, яка нічим не відрізняється від державних підприємств кожної капіталістичної країни. Ще за царського режиму були державні підприємства в Росії, як, приміром, залізниці, горільчана монополія і інші, що давали добрий прибуток. Але ж не спадало на думку самодержавію називати себе комуністичною монархією. А між тим, своїм державним капіталізмом большевики дуже пинаються, хоч цей капіталізм дає державі лише втрати, а прибутків ніяких.

Погляньмо на село, що там діється. Село з мільонами приватних виробників дуже трудно впхати в мішок «державного капіталізму». «Аби лихо вихо», — большевики рішили останніми часами не чіпати села. «Laisser faire, laisser passer» — такий по суті принцип большевиць-

кої політики що до селянства: Сам голова комуністичного інтернаціоналу Зінов'єв попросився в політикою комнезамів, розкуркулювання і ин. на селі. Від п. Зінов'єва чуємо, що «не тільки клич міжгромадянської війни, але й клич розпалювання класової боротьби на селі нам непотрібні» (Московські «Известия», 8. XII. 1925 р.).

Комнезами, які так служили раніше комуністичній політиці, тепер попали в неласку перед правлячою партією і почувають себе ображеними.

«Село починає думати, що ми знов повернулися до старого монархичного ладу, а бідняки кажуть навіть, що партія проміняла бідноту на куркулів і середняків та на городську буржуазію; тому, мовляв, що комуністи самі забагатіли, то й за нас забули» («Известия», 8. XII. 1925 р.).

А ось ще одна ілюстрація з відносин на українським селі. Катеринославський губерніяль ний комітет К.П.б.У. пише до Зінов'єва про становище на Катеринославщині: «Доклади про нашу земельну політику селяне слухали з великим інтересом і давали силу запитань... Головні вимоги селян були: розігнати колективи, бо вони, мовляв, захопили громадську й церковну землю і припинили переселення. «Доведете нас до того, що нас усіх на Сибір переселите» (як відомо, на Катеринославщину московські окупанти переселяють російських селян, а також тут улаштовують жидівські колонії. К.Т.). Окрім того чулися голоси, щоб одібрати землю в незаможних: «Радянська влада дала клич — «хто не робить, той не їсть»; наділила землею незаможних, а вони наймають її в аренду, одержують гроші і плюють собі через губу». На цій підставі між середняками й заможніми селянами, з одного боку, та незаможниками, з другого, виникла велика ворожнеча. Майже ніде при виборах на конференції не проходили ні незаможні, ні комсомольці. Переважаюча більшість конференції на Катеринославщині — середняки й заможні селяне, що почувають себе хазяїнами положення» («Известия», там же).

Отже город і село нам показує образ «буржуазного переродження». Ні там, ні тут не видно й сліду «комунізму».

Може є ще «порох у порохівниці» у самій компартії? Чи може й її захопила хвиля буржуазного виродження?

І на це питання дає відповідь п. Зінов'єв. Дійсно, в компартії від покоління 1905 року залишилося усього 0,2 проц. Отже, старих большевиків у партії «світової революції», як кіт наплакав. «Навіть коли рахувати партійців з 1917 року, то й таких у партії всього 3,2 проц. (Комуніст, № XI. 1925 р.).

Відсіль висновок, що більше, ніж 95 проц. сучасного складу Р.К.П. це все *homines novi*, люде, які прийшли до компартії після її перемоги. Це кар'єристи, люде легкої наживи, яким «хоч чорт, хоч біс, аби яйця ніс». Нахили цих неокомуністів цілком «буржуазні». Вони люблять добре попоїсти, хороше походити і їм байдуже до того, що з комуністичної катедри проповідують большевицькі пани про аскетизм та про всесвітню революцію.

Ще в 1924 р. пробували комуністичні провідники зробити «чистку»

в партії тим її членам, на яких помічається «хозяйственное обростание», а потім покинули: коли середняк «обростає», городський «непман» обростає, то чому не обростати й комуністові?

І компартія де-далі більше «обростає», волохатіє, наживає буржуазне черево, словом іде шляхом буржуазн. го переродження й виродження. Нехай нікого не дивує, що капіталістичний лад знову сідає на старе місце під звуки інтернаціонального гимну. Адже ж і марсел'еза, державний гимн буржуазної Франції, була колись піснею марсельських санкюлотів-революціонерів. Tempora mutantur.....

Неуспіх большевицького соціального експерименту у всіх перед очима. Голосними фразами хочуть російські большевики затупити свою поразку. Навіть визнавши свою поразку, вони добровільно не залишать влади. Селянин і капіталіст у С.С.С.Р. вже виборів собі права продуцента. Але всі класи — селяне, робітники, капіталісти, інтелігенція — не мають під большевицьким режимом прав людини й громадянська. За ці політичні права мусять боротися.

Чуємо голоси з большевицької тюрми народів, що й там люде стоять на тім, що не єдиним хлібом живе чоловік.

«Комуністи — казав один промовець на з'їзді інженерів в С.С.С.Р., — вважають необхідним дати людам насамперед предмети першої потреби, а ми — інтелігенти — кажемо, що насамперед потрібні п р а в а л ю д и н и. Тепер ми цих прав не маємо, і поки не будемо мати, то будемо байдужі...» («Пролетарська Правда» з 20. V. 1924 р.).

В боротьбі за хліб маси в С.С.С.Р. перемогли большевицьку утопічну теорію. Немає сумніву, що ці маси, яких активність все далі збільшується, переможуть і комуністичну політичну систему. Ця система «гниє на пні», як старе похиле дерево. В цім разі ми цілком приєднуємося до погляду Ніцше: «падаючого шттовхні».

Карло Терцуг.

ЧИ МОЖУТЬ БУТИ ЗАЛІЗНИЧНІ ТАРИФИ ЗНА- РЯДЯМ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.

Між різними засобами, якими, держава користується для охорони та піддержки власної промисловости в боротьбі з чужоземною продукцією, — одне з перших місць займають: митні премії, заборона вивозу або довозу, контингентування та ин. На початку народження залізниць вважалось, що головна їх мета служити для пересовування вантажу та пасажирів. Після переходу тарифової справи до урядових рук склалася думка серед де-яких впливових осіб, що перевозки самі по собі — це річ другорядна, а головна мета — це вплив на розвиток економічного життя країни в тому напрямку, який уряд в даний мент вважає найкращим. Теорія ніколи не приймала такого погляду, але катні тарифознавці та урядовці міністерства фінансів його дуже культивували.

Поперед за все немає систематичного, правильного формулювання, сказати б, цього митно-захистного складу залізничних тарифів. Всі докази уривчасті, безпідставні. «Для керування залізничними тарифами треба встановити загальні директиви в зв'язку з загальним напрямком економічної політики» (!). Всі такі голосні фрази не дають абсолютно ніяких ближчих вказівок ні на завдання, ні на методи, якими треба керуватися при встановленню тарифів, як знаряддя в загальній економічній політиці. Не кажемо вже про те, що фінансові наслідки цілком «неясні».

Коли погодитися з такою думкою, то тарифові установи мусять за поміччю збільшення або зменшення тарифових ставок: а) рішати питання про найлучший розподіл капіталів між різними галузями промисловости, б) розв'язувати суперечки між районами та регулювати конкуренцію між ними, в) рішати питання, яким районам займатися хліборобством, яким — скотарством, які мусять працювати по переробці, а які по добуванню продуктів. Таким чином, з погляду цієї системи керування залізничними тарифами є ніщо інше, як керування всім торгово-промисловим життям країни, а самі тарифи перетворюються в знаряддя постійного впливу на торгівлю та промисловість.

Коли прийняти таке положення, то питання про покриття основних витрат по будівлі та витрати по експлоатації відійдуть на другий план. Можливо, що прибутків не буде вистарчати, і державі доведеться оплачувати витрати залізниць з загальних державних ресурсів. А треба пригадати, що бюджет залізниць складає біля 30 % всього державного бюджету і дефіцит залізниць важко відбивається на загальному бюджеті. У залізничні підприємства вкладено, і ще багато буде вкладатися, грошей, і ставити цю галузь в таке положення, щоб вона була не рентабельна, значить, серйозно порушити рівновагу економічного життя.

Коли встановлюється мито, --- то цілком зрозуміло бажання охоронити свою промисловість від конкуренції чужоземної більше розвиненої. Питання зводиться до регулювання цієї конкуренції між двома центрами — власним та чужоземним. Мито, збільшуючи вартість привозного краму, утворює однакові умови для всіх районів держави. При цьому не виникає питання про визначення справедливого прибутку своєї промисловости. Вважають, що внутрішня конкуренція між місцевими промисловцями доведе прибутковість до пересічної норми.

Інакше справа стоїть при покровительстві за поміччю залізничних тарифів, коли тарифи бажать перетворити у знаряддя систематичного, планомірного та всебічного впливу на народне господарство. Тут у більшості випадків сама мета покровительства не цілком ясна й вибір засобів викликає безконечні суперечки, при розрішенню яких виникають численні питання, які виходять далеко по-за межі компетентности тарифових установ. Дійсно, які спеціальні підстави можуть бути у тарифових установ для вирішення питання про те, які властиво промислові райони та центри і в якій мірі вимагають окремих допомог та підтримок шляхом тарифових пільг? Чому ті чи інші залізничні тарифи

мусять бути направлені на захист іменно данного району від його конкурентів, а не навпаки? Як примирити та полагодити різні райони по здобичі соли, вугілля виплавці чавуна? Не кажемо вже про різні райони хліборобної та мливарської промисловости. Важко перелічити всі ті питання, які доводиться розглядати в тарифових установах, коли бажають встановлювати розміри тарифових ставок по мотивах загальної економічної політики. Завжди вимагається зниження експортних тарифових ставок в інтересах торговельного балансу. Після виникає безліч усяких місцевих потреб.

У Франції, щоб дати можливість витіснити англійське вугілля з побережних міст, встановлено особливий пільговий тариф на вивіз вугілля північних копалень. У Німеччині з портів до фабричних міст встановлено багато всяких пільгових тарифів для потрібної фабрикам сировини. Можна собі уявити різницю між цими пільговими тарифами та збільшенням вартости чужоземного краму накладкою мита. Залізничний тариф допомагає тільки одному якомусь району; мито утворює умови однакові для всіх.

Коли опінія став на бік державного залізничного господарства, то перш за все є нумка, що буде зменшено тарифи до мінімуму, бо, мовляв, держава не приватний концесіонер, вона не мусить гнатися за прибутками — у неї мусять бути загальні державні інтереси. Коли переглянути ті прохання, що подаються до тарифових установ про зменшення тарифових ставок, то мимоволі може прийти на думку, що тарифові установи це не є частина експлоатації залізниць, а просто якась благодійна установа, через яку видають на всі боки допомоги. Залишаючи на боці розгляд справедливости зменшення тарифових ставок, що робиться вищою владою, що до тарифів воєнного, поштового, переселенського і т. и. — треба сказати, що майже по всіх галузях промисловости є прохання з тих чи інших мотивів. Іноді пишеться просто: не вистарчає засобів. Коли бруксельської конференцією було заборонено видавати премії за вивіз цукру, — міністерство фінансів шляхом зменшення залізничних тарифів на вивозний цукор обходило цю заборону. Такі засоби раз на завжди треба покинути. Тарифові установи не є благодійні; головне завдання їх — скласти такі умови, при яких залізниці виконують максимум перевозок і при такій системі оплати, коли різні категорії вантажу оплачуються по різних ставках, а іменно так, скільки кожен вантаж може винести. Думка про те, що залізничні тарифи мусять бути підпорядковані не потребам експлоатації, а загальній економічній політиці логічно приведе до того, що тарифи треба взяти у міністерства шляхів та передати міністерству фінансів. На міністерстві шляхів лежить завдання не тільки будувати нові залізниці, але й керувати старими так, щоб не було дефіцитів. Відобрання тарифової справи ставить це міністерство в цілком неможливе становище. Воно мусить відповідати за наслідок праці і воно тільки одне може держати тарифові ставки в гармонії з усім комплексом складного експлоатаційного життя. ~~Всяке~~ поліпшення в техніці залізничного діла, в методах експлоатації мусить відбиватися на собівартості перевозок. Основні умови вірного

ходу народного господарства та інтереси стійкого положення державних фінансів — вимагають, щоб тарифові ставки оплачували відсотки по основних та по експлоатаційних витратах. Отже, є зв'язок між витратою залізниць і тарифовою ставкою. Відділення цих двох елементів залізничного господарства один від одного не може бути оправдане ні теорією, ні практикою. Яке б промислове або комерційне підприємство не взяти, то розрахунок витрат продукції та самі витрати знаходяться в прямому зв'язку що до предбачань на ціни збуту. Коли ці два діла будуть робити дві незалежні установи, то нічого путнього не вийде. Правильний напрям експлоатації залізниць, розвиток їх не можливі без постійного вивчення питання про ті перевози, на які сподіваються. Обидва головні елементи встановлення залізничних тарифів — собівартість перевози та платіжна здібність вантажу ближче всього торкаються міністерства шляхів, а власне тут ці елементи можуть бути найкраще вивчені. Що торкається до собівартости перевозок, то це настільки очевидно, що немає чого пояснювати. Що до платіжної здібности вантажу, здібности його видержувати ту чи іншу тарифову ставку, — то це наочно і зразу може бачити тільки сама дорога. Ті статистичні дані, якими звичайно оперує міністерство фінансів, відносяться до старих минулих часів і не дають вірної картини сучасного моменту. Платіжна здібність краму не є щось стале, незалежне від місця й часу. Одне й теж підвищення тарифу на якийсь вантаж в одному місці при одних обставинах може цілком припинити перевози, тоді як при других обставинах вони не тільки не припиняються, але ще й збільшуються. Тільки при залишенню тарифової справи у відомстві шляхів вона може мати характер живої справи. Відсутність вистарчаючої гнучкості в тарифах перетворить їх з оплат за послугу в простий збір податку. Довгий досвід керування фінансового відомства тарифовою справою у бувшій Росії наочно довів всі від'ємні сторони, які набирає тарифова справа, коли вона передається з відомства, яке керує шляхами, у відомство, завдання якого цілком інші. Дійсно: головне завдання міністерства фінансів розшук необхідних державних засобів для переведення всіх задач по різних галузях державного керування. Засоби для цього воно знаходить в установленню податків прямих та побічних та в кредитових операціях. Головна турбота його — рівновага державного бюджету: поки цього немає — воно йде до цього, коли наступить — мусить піддержувати рівновагу. Залізничні тарифи є окремою сферою, яка підпорядкована своїм власним спеціальним ідеям та принципам; сфера ця по своїх завданнях цілком відрізняється від завдань міністерства фінансів.

Німець Закс, росіянин Загарський, француз Пікар — всі вони головну небезпеку державного залізничного господарства бачать в можливості і бажанню уряду робити тарифи зрядцям своєї економічної політики.

Е. Соловйч.

ВЕСЕЛИЙ ПАРИЖ.

(лист на Україну)

Ви там на Україні, ви, що просиділи вдома весь час, ви, що може рвалися виїхати на волю, з того «земного раю» совітського, що може разом з М. Рильським іноді мрієте про «Париж, мансарди, голуби святого Марка», ви і не уявляєте собі, що то за сум вічно бачити чуже життя, чужі міста, чужі обличчя, чужі звичаї; ви не уявляєте собі, яким щастям здається нам опинитися знову там, де ми можемо сказати велике слово: «ми вдома». Але чим більше думаємо ми про той щасливий час, («не вісте бо ні дня, ні часу, в онь же син Божий приїде»), коли ми зустрінемося з вами на вільній Україні, тим дужче нас цікавить питання: які ви там стали? Ми знаємо багато про вас, але все то, здебільшого, зовнішні факти. Ваше внутрішнє життя нам мало відоме, або, принаймні, неясне. І коли не дано нам бачитися з вами, хотіли б ми хоч листовно поговорити з вами, так як говориш з близькими людьми; так хотілося б почути ваш голос, побачити на листі знайому руку. Кожен лист звідти це велика нам радість. Пишіть нам, пишіть без підпису, так пишіть, щоб ніхто не міг довідатися, хто саме написав, тими шляхами, які знайдете, але пишіть. Ми мусимо знати ваші думки, мусимо зрозуміти ваш новий побит. І ваші листи, вертаючись надрукованими до вас на Україну, будуть і вас самих, при землі сущих, звязувати між собою. Але перш за все ваші листи потрібні для нас.

Чи потрібні вам наші? Чи хочете знати, як ми живемо? Чи хочете довідатися, якими ми стали? Чи цікаво вам почути, як тут живуть чужі люди? — Коли ми будемо знову вдома, коли зійдемося знову з вами на розмову тиху, коли одігріємося коло свого рідного родинного вогню, тоді з нашої пам'яті вийдуть на поверхню довгі й цікаві оповідання, бо доки кожен з нас не осівся в якомусь кутку Європи на сталі, й уявити собі трудно, скільки світу побачив, скільки пригод пережив. У кожного з нас своя Одисея.

Але з чого почати? З чужинців? Ми бачили різні народи. Майже всі народи, Європи. Де-хто знає побував вже в Америці, де-хто спробував вже й Африки, де-хто мріє ще про неї. В Африці добре: тепло. А для «упирхліка» (кумедне слово-так звуть нас, емігрантів, у Чехії) найліпше, коли тепло, коли можна жити в «покоях самого Господа Бога». Коли сонце світить і коли пригріває, коли дерева широко розкидають своє густе, зелене віття, коли можна лягти на свіжу траву й глянути на небо. Неначе ти вдома, наче «нічого» не було, і чисто фізична благодать розливається по тілі і на душу хоч на хвилю сходять слюкій.

А в хаті чужій і сумній тяжко і нудно. Бо скільки не їздить «упирхлік» по світі, скрізь мусить дивитись на портрети «предків» своїх господиць, мусить пильно уважати, щоб, бува, не «нашкодити», не нанести порошку, не подряпати підлогу, не залити чим скатертину. Бо тільки проштрафиться «упирхліку», біда. Живим господиць ковтне. А далі, коло дверей новий цербер — «конс'ержка». Але годі про цих

ворогів роду людського: Ми почали говорити про різні країни. В Африці, кажуть, добре жити, але зле, коли віє той страшний вітер з Сахари. Отже, поки що більше живемо в Європі. В Празі та Подєбрадах учимо або учимось; це добре, але живемо часом зле і, головне, багатьом допікають сухоти. В Парижі хоч тяжкою працею заробляємо на хліб, та хто має роботу, то матеріяльно ніби легше жити, та за те мало що й читати не забуваємо. Одні працюють на фабриках, другі їздять на автомобілях (не за пана, звісно, це вже минуло), треті сидять по бюрох і виписують цифри без кінця та краю, четверті вантажать на двірцях вагони, п'яті вночі підмітають і прибирають «метро» (підземна міська залізниця, яка що-дня перевозить мільйони людей), жінки сплять над вишиванням, інші знов... та годі! чого тільки ті емігранти не роблять, якими професіями не займаються? Коли одного бувшого українського міністра, може й не дуже доброго, а сьогодні не поганого майстра, товариші по праці запитали, хто він, той мудро відповів: «людей зі сходу про це не питайте; хто ми були, ми вже забули, — а по за-тим ми вже всім встигли побувати».

Але ось приходять французькі свята: машини зупиняються, бюро замкнено. Емігрант теж відпочиває і йде на вулицю.

Паризька вулиця! Хто не мріяв про неї? Париж справді краса велика. Місто над містами. Чи можете ви собі уявити паризьку вулицю, надто в ніч святого Сильвестра, під новий рік? Випадково не йде дощ, сухо і тепло. Париж горить огнями. Над містом домінує вежа Ейфеля (коли по Мопасану ви думаете, що вона не гарна, помиляєтесь). Тепер вона блищить і переливається тисячами огнів, і з тієї великої електричної пожежі несподівано виходять слова реклами: «Citroën». Світляними рекламами з електричних різнокольорових огнів залиті вулиці. Неспокійне й мінливе їх світло, як неспокійне й нервово життя великого міста, втомлює очі на великих в бульварах, боляче відбивається на психіці і всього тебе сповняє якимсь неспокоєм і нервовістю. Біднота, мешканці мансард та сутеренів, вийшла теж з своїх закутків і дивиться на сяючі вікна вітрин розкішних крамниць з дорогістю, коштовними футрами, тонкою мережкою шовкової білизни, тим усім багатством і витонченістю, що від них відділяє заздру вулицю тільки прозоре шкло величезних шиб. На вулиці щось несотворенне; живий потік автомобілів, автобусів величезних і трамваїв, що їх гудки, сирени та різкі дзвічки неперестанно драгують вухо, живий потік в живих берегах тротуарів, по край виповнених людським натовпом жвавим, галасливим. Всюди крик, гамір, співи, промови, справжні і непогані промови (що то за красномовна нація!) якихось екзотичних продавців екзотичного краму, що його, звичайно, ніхто не купить, але що дивитись на його, як на все чудне, так люблять. Голова йде обертом, ледве пробиваєшся крізь натовп. Каварні повні. Парижане мають святкувати цю ніч, ніч св. Сильвестра. Ресторани похапцем готуються до свята. Столи накриті білими, як сніг скатертиними, заставлені пляшками шампану. Литикеться він цієї ночі справді річками. На що, на що, а на це вже вистарчить грошей в Парижі. І не тільки французи, англійці, американці, білі, жовті, чорні,

все, що єсть заможного і чужоземного й свого у цій світовій столиці, заповнить сьогодні нечислими ресторани Парижу. Один дільки наш емігрант гордо ходить по вулицях, придивляючись до чужого життя. Час наближається до 12-ої. Видно вже викилено не мало, і на вулиці все частіше й частіше зустрічаються дуже веселі люде: французи ніби виправдують свою репутацію веселости. От компанія не дуже молодих людей ні з того, ні з сього серед тротуару починає витанцьовувати якийсь несамовитий танець диких. Публіка радіє, плескає в долоні. Аж дивно — чому їм весело? Чому? бо вони народ — переможець. Психологія такого народу не подібна до нашої. Сумно нам ходити веселими вулицями Парижа, сумно нам серед цього чужого безжурного натовпу. Чуже нам це свято радісне. Бо ми самі їм чужі, ми їм не потрібні в дні свят. Інша річ робота наша... І в ці дні чужих свят ми якось гостріше згадуємо про вас, мріємо про Україну, далеку, милу й прекрасну. Наше серце не тут. Згадуємо ми далеке вже минуле... Що там у вас діється? Чи пізнаємо ми вас, чи пізнаємо свою Україну? Чи така ж вона, як раніше? І думаємо ми, дивлячись, як співає, танцює, упивається веселощами цей натовп паризький: не знали ви нашого лиха, і бодай не знати його вам. Все знищив лютий ворог, але не міг він знищити самого ліпшого, самого прекрасного. «І гори високі, «не такі й високі, як хороші» стоять, як і стояли, і Дніпро ліється, як і раніше. І скільки Сена не надимається водою, скільки не заливає вона свої береги, — не зрівняється вона з ним... Можна, проживши у Франції і ввійшовши в її життя, полюбити цю прекрасну країну, можна захоплюватися Парижем, чи не найліпшими містом у світі з його глибокою віковою культурою, але для нас «немає другої України, немає другого Дніпра»... І блідими тінями сновигаємо ми по світу, блідими тінями блукаємо по Європі і над усе бережемо наш прапор. Бережемо велику ідею нашого визволення, нашої державности. І хотілося би в дні чужого свята, одержати від вас, милі земляки, що стільки вистраждали там «на нашої, — не своїй землі», слово привіту й утіхи. Кожне слово, яке приходить звідти від вас, не зважаючи на все, живе й бадьоре, допомагає нам нести свій хрест, нашу муку. Ви там, ми тут боремося за те саме, ви там, ми тут по своєму кожен фізично й морально страждаємо, страждаємо за одне і невидимі нитки звязують нас з вами в одно нерозривне тіло.

Чинь.

З ПРИВОДУ УКРАЇНІЗАЦІ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

Провадячи українізацію державного апарату на Україні, комуністична партія теоретично включає в програм цієї справи й українізацію червоної армії. Кажемо теоретично, бо в дійсності і на практиці українізаційні заходи в цьому напрямку поки що обмежувалися агітаційною роботою серед співробітників політичних органів червоної

армії та використанню української мови для «політичного оброблення» в більшовицькому дусі українських новобранців. Більшість з тих співробітників своїм національним складом не належить до українців з роду. Отже згідно з програмою українізації червоної армії в першу чергу треба було згаданих співробітників навчити української мови. Яких осягнень в цьому напрямку пощастило здобути, поки що сказати не можна: офіційних звідомлень, дотичних данної теми, в більшовицькій пресі не було оголошено. Так само і остання партійна конференція КПБУ не уважала за потрібне підняти хоч трохи ту завісу, що закриває од ширшого громадянства справу з фактичними осягненнями що до українізації червоної армії.

Можна в кожному разі ствердити, що регулярні дівізії української військової округи, разом з тими частинами, що росташовані в Криму, користуються командою на російській мові. Так само і територіяльні частини. Персональний склад перших, як був, так і залишається мішаним. Політика вищих військових чинників союзу совітських республік залишилася в цьому питанні незмінною, в порівнанні з тою, що її трималося військове міністерство російської держави за царських часів. Наші новобранці здебільшого відправляються за межі України: в Московщину, середню Азію, на Кавказ і в Сибір. Замість них на Україну присилають новобранців з Московщини, трохи білорусинів, калмуків то-що. Очевидячки, увесь цей елемент українізації не підлягає. Що більше: ті українські елементи, що відбувають військову повинність на Україні, але становлять собою меншість в регулярних частинах, на Україні росташованих, до певної міри підлягають русифікації, дякуючи чужому командному складу, чужій командній мові і загальному побутовому ладу, утвореному в касарнях.

Український совнарком абсолютно нічого не робить, щоб внести хоч якість корективи в практику, встановлену в цьому обсягу загальносоюзним комісаріатом військових справ.

Здавалося б, що инакше повинна стояти справа з українізацією в територіяльних частинах. Але й тут ця українізація існує більше на папері, ніж в практиці, почасти через те, що територіяльні частини скликаються на короткі терміни повторного навчання, почасти через невідповідність командного складу до провадження українізації (незнання мови, брак підручників, відсутність усталеної військової термінології то-що).

Офіційний орган українського совнаркому «Вісті» пояснюють хиби та млявий темп українізації червоної армії обставинами, ніби незалежними від доброї волі керуючих кругів. Головною з них, на думку «Вістей» (ч. 290 з 19. XII. 25 р.), є брак «точної витриманої і вірної військової термінології».

Ми згодні з тим, що справа повної українізації — річ не легка, особливо в армії. Але труднощі, що повстають на цьому шляху, були б значно зменшені, коли б український совнарком знайшов в собі сили повести боротьбу с саботажем, що безумовно в цій галузі провадиться командним складом і політичними органами. Сподіватися такої мужності від совнаркому немає ніяких підстав. Мало є надій на те, щоб в

справі усталення військової термінології большевицькі військо-ві круги могли використати і той досвід і ті цінності, що їх набула армія Української Народної Республіки. Тут організатори армії УНР про-робили колосальну працю і поруч з хитами, неминуючими в тих умови-нах, серед яких їм приходилося працювати, здобули справді великих осягнень, утворивши як військовою термінологію, так і опрацювавши низку військових статутів, що нормують життя та навчання війська. Цілком зрозуміло, що та доктрина, яку намагаються большевики при-щепити своїй армії, нічого спільного не має, з доктриною, розвиненою в статутах армії УНР. Але поза ідеологічними моментами, що з гори відкидаються большевиками, як «буржуазні» або «націоналістичні», різного рода «статути» та «положення» армія УНР містять в собі багатий матеріял, що надається до використання кожною у к р а ї н-с ь к о ю армією, незалежно від того державного ладу, якому її покли-кано служити.

Конкретно: 1. «Статут Внутрішньої служби» (тимчасовий) з 30. липня 1919 р., 2. «Статут польової служби» (з 29 червня 1920 р.), 3. «Статут залогової служби» (з 30 грудня 1920 р.), 4. «Муштровий статут для легкої пушкової й гавбичної артилерії» ч. I. з 23 серпня 1919 р., 5. «Муштровий статут для піхоти» з 23 червня 1919 р. Всі ці статути видано д р у к о м. Не згадуємо про низку виданих друком же брошур, присвячених, технічно-військовим темам, хоч, звичайно, і вони могли б пригодитися для справи української червоної армії. Розвідочні органи червоної армії певно поінформовані про ці видання і тому було б зайвим тут їх перераховувати.

Пропонуючи згадані видання на увагу керівників червоної армії, ми хочемо улегшити працю комісії, утвореної в Харькові при школі нервоних старшин ім. В. У. Ц. В. К. для вироблення військової термі-нології (до речі: цю комісію засновано тільки 16 грудня 1925 року), а через це допомогти і дальшій праці що до українізації червоної армії.

Переведення цієї українізації, — ми певні, — наблизить час прихода національної влади в супереч недавньому твердженню «Віс-тей» про «вічність» большевицького ладу на Україні.

О. Р.

Свято української культури в Кракові.

Лист із Польщі.

Літом 1925 р. проф. Іван Огієнко вмістив на сторінках львівського «Діла» статтю: «Свято української культури», в котрій показав, що ми ще мало знаємо свою культуру, а тому й мало її цінимо, і радив скрізь уряджувати «Свята української культури» --- для поширення глибшого знання своєї культури.

Одною з перших на цю корисну ідею відгукнулася краківська українська колонія. Всі українські краківські організації — «Прогресивна», «Союз Українок» і де-кільки студентських громад — об'єдналися й склали спільний комітет, а цей урядив 8 грудня 1925 р. величне й повчаче «Свято української культури».

Свято розпочалося в 9 год. ранку Службою Божою, а по ній місцевий священник сказав чулу промову про українську культуру і про потребу шанувати її. В 11 год. ранку розпочався концерт для дітей; перед початком концерту п. Крутивна сказала дітям тепле слово про рідну Україну. В 1 год. дня відкрилася вистава картин наших студентів Краківської Академії Мистецтв, на котрій побувало багато народу.

Але головна частина свята відбулася увечері. Розпочав свято запрошений із Львова проф. Іван Огієнко, який зробив доклад на тему: «Українська культура та її вплив на культуру славянських народів». В довгій промові професор розповів, що таке українська культура, який її зміст, з яких джерел вона склалася, нарешті. — який був вплив культури української на культури росіян, поляків, сербів і болгар. Краківський театр Bagatela по береги був переповнений (було більше 600 люда) і уважно вислухав змістовну лекцію. На святі було багато чужинців і професор добре подбав, щоби кинути їм нові яскраві думки про українців та їхню культуру.

Друга частина — концерт, де виступав студентський хор та запрошені зо Львова: композитор В. Барвінський та скрипник Криштальський. Третя частина — 3 дія «Гетьмана Дорошенка». Концерт та вистава пройшли жваво й цікаво.

Зацікавлене лекцією про українську культуру числене в Кракові наше студентство запросило проф. Івана Огієнка повторити їм цю лекцію докладніше, — в 4 викладах; ректорат краківського університету дав дозвіл читати ці виклади в мурах університетських, але, на жаль, лектор захворів і лекції не відбулися.

Варто б, щоби такі свята української культури відбулися скрізь, де живе український народ. Вони піднесли б нашу національну гідність, бо ми справді часом вже занадто мало шануємо себе — з незнання ціни собі.

Присутній,

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

З наукового та культурного життя.

Діяльність Української Академії Наук.

— Академія отримала листа від баварської Академії Наук, в якому остання повідомляє, що, бажаючи встановити зв'язок з Українською Академією, вона надсилає низку своїх видань в обмін на видання Української Академії.

— Президія Укрголовнауки доручила академікови Срезневському скласти проекти про заснування в Києві дослідної катедри геофізики та с. г. метеорології.

— В економічній секції Акад. Наук 11 грудня прочитано було доклад акад. Птухою «Міжнародний статистичний з'їзд у Римі».

— В Історичному Т-ві ім. Нестора Літописця при У. А. Н. 13. XII було прочитано доклад п. Полонською-Василецькою на тему: «Маніфест про зруйнування січи в світлі сучасних ідей» і проф. Базилевичем: «До історії декабристів на Київщині».

— На прилюдному засіданні катедри педагогії науковий співробітник Академії О. М. Раєвський 13. XII прочитав доповідь на тему: «Наслідки психотехнічного обслідування підлітків, що вступили до Київських шкіл 1925 р.».

— 12 грудня відбулося прилюдне засідання комісії для вивчення історії західно-руського та українського права, на якому члени комісії давали рецензії нових творів з історії українського права.

— Вийшов з друку перший аркуш праці арабського семінару Асоціації Сходознавства «Основні правила арабської граматики» Тауфіка Келеми. Асоціація Сходо-

знавства не має можливості розвинути своєї діяльності через брак грошей. В зв'язку з цим президія Укрнауки просить субсидії від Совнаркому в 20.000 руб («Прол. Пр.», ч. 285).

— В Музеї Слобідської України (Харків) 13 грудня відбулася лекція А. П. Шамрая, наукового співробітника катедри історії укр. літератури на тему «Г. С. Сковорода — життя й творчість».

27 грудня відбулася в тому ж музеї лекція І. Єрофієва на тему «Народня українська інтермедія «Жоза».

— Закон про «архивний державний фонд», ухвалений Президією ВУЦВК, встановлює такий порядок: всі закінчені справи, документи та листування установ складають «єдиний державний архивний фонд»; заведус ним центральні архивне управління і його місцеві органи. Військові архиви поділяються між архивним управлінням та військовим начальним архивом у Москві. Строк збереження справ у установах не повинен перевищувати 5 років. Приватні особи повинні реєструвати у місцевих органах Центрархиву всі зібрання рукописних матеріалів, що мають культурно-історичне значіння. За цілість архивних матеріалів приватні особи несуть відповідальність. («Вістя», ч. 289).

— Укрнаука ухвалила утворити в Києві комісію з представників музеїв під керівництвом Вронні (Директор Художнього Інституту). Комісія має вирішити питання про єдиний музейний фонд державних музеїв Києва і перевести плановий облік річей музейних відповідно типу кожного музею. («Пролет. Пр.», ч. 290).

— Президія Главнауки визнала можливим дати Все-

народній Бібліотеці України (в Києві) право без спеціальних дозволів висилати всякі друковані матеріали за кордон з метою обміну. Постанова ця стане дійсною тільки після затвердження її Колегією Наркмоосвіти. («Вісти», ч. 289).

— 28 грудня відбулася у Києві всеукраїнська нарада наукових бібліотек, в якій взяли участь представники всіх більш менш значних бібліотек України. На порядку денному стояли такі питання: організація сітки наукових бібліотек, доклад про державну та наукову бібліографію, про наукову дослідчу роботу в галузі книгознавства і ин.

— Проводяться підготовчі заходи до скликання всеукраїнського з'їзду мистецької освіти в кінці лютого. Під час з'їзду має бути влаштована виставка всіх галузей мистецької освіти УССР.

— Т-во сприяння вокально-інструментальній музиці (Харків), що ставить своєю метою вивчення історії української народної музики та популяризацію її серед населення, уряджує концерти з рефератами. Таких концертів в кінці минулого року було два. На першому виступав між иншим Г. Хоткевич, керівник Т-ва, який ознайомив слухачів з історією укр. народної пісні в народному її виконанні (хор селянських дівчат). («Вісти», ч. 287).

— Новий історичний журнал під назвою «Культура і Революція» має виходити у Харкові. Журнал буде обслуговуватися переважно співробітниками Українського Марксієвського Інституту та Харківської Науково-дослідницької катедри історії укр. культури. Редагуватиме його проф. Яворський, а членами редакційної колегії будуть: акад. Богалій, проф. Юрчиня і наук. співробітник М. Горбань. Виходитиме тричі на місяць і присвячується дослідкам над українським минулим «у всіх його проявах так економічних соціальних та ідеологічних».

— Відвідали німці-

ками та італійськими ученими (лікарями) України мають відбутися в найближчому часі. Мета подорожі «ознайомитися з тим, як на Україні поставлено лікування професійних хвороб та встановити обмін науковими досягненнями в цій галузі медичних справ». Серед німецьких учених приїдуть проф. Заде, Крауд, Цонден і Вольгемут.

— Епоха великих реформ, розпочата більшовиками на Україні, може записати в свою історію нову «золоту сторінку». Справа торкається невирішеного питання: хто повинен продавати комуністичну горілку? З огляду на те, що це питання має всеосяжне значіння, Ц. В. К. Р. К. П. довго його виучував і нарешті вирішив: кооперація. Партійній конференції К. П. (б). У. довелося тільки привітати мудре рішення Москви, яка мезабаром, як довідомляв Іл'їн на згаданій конференції, пришло в цій справі «директиви». Але й тепер уже відомо, що в «основному ці директиви зводяться до того, що поскільки основна мета вільного продажу горілки полягає у витісненні самогону, то установлюється порядок, з яким до 70% усієї горілки мають бути направлені на село і лише 30% залишено в місті». Що ж до реформованої кооперації, то нею «цілком правильно поставлено питання про те, хто буде продавати горілку? Розглядаючи це великої принципіальної ваги питання (подумайте тільки), ми прийшли до висновку, що як раз кооперація повинна взяти на себе продаж горілки». («Вісти», ч. 283).

— Немає кредиту більшовикам. Не дивлячися на всі способи витягування з населення податків більшовики самі визнають свою поразку. «Екон. Жизнь» з 10. XII м. р. повідомляє, що на 1 грудня по цілій Україні внесено сільсько-господарського податку лише 26, 1 міль. руб. або 38 проц. річного завдання.

— Як москалі-більшовики виганяють ук-

раїн. селян з рідної землі. «Екон. Жизнь» з 9. XII. 25 р. подає такі відомості: «В бесіді з нашим співробітником заступник НКЗ Винників повідомив, що на долю України відведено земельного колонізаційного фонду на 660 тис. душ (Сибір, Поволжя, Пів. Кавказ) і на самій Україні для 300 тис. душ. Однак такий колонізаційний фонд не цілком задовольняє Україну». Так безсердечно большевицьке московські починають цілими півміліонами виганяти українців з батьківщини, засилати до Сибіру, як якихось злодіїв, чи гнати на Поволжя до Самарщини на страшний голод. Так само царське правительство, як і большевицьке, будучи нездатним поліпшити стан народнього господарства, висилало українців сотнями тисяч на Амур, до Туркестану і на Поволжя. Та сама історія. Большевики переселяють на Україну жидів. Катерина друга переселяла німців, чехів, сербів і т. д. Все те саме. Український парід хіба збройною силою зможе причинити над собою не московське зручання. Іншого виходу нема.

— 10.000 тракторів з Америки або як большевики здалися на капітуляцію Фордові. — «Екон. Жизнь» з 10 грудня м. р. повідомляє, що «Амторг» (Американо-совіт. торгове т-во) закупило в Америці 10.000 тракторів продукції Форда. По відомостях Т. А. С. С. Амторг одержав кредит».

З цього приводу газета філософус, що «де означає різку зміну звичайної політики комп. Форда, яка досі нікому не давала кредитів».

Отже капіталіст Форд змілювався над бідними большевичками і дав от так собі кредит без ніяких. Та чи без ніяких? Чому отой самий кабалістичний ТАСС не зазначив в своїй комунікаті, який процент панове большевики дали Фордові за отой самий такий любий їм кредит? Чи не колосальний?

— Большевицьке Монтекарло. Як це не дивно, але крім мрії про «рай» большевики

ще люблять і азарт. Не кажучи про те, що большевицькі «сановники», приїздячи на Рів'єру «спочивати», їздять «качати» пролетарські рубли в справжнє буржуазне Монтекарло, вони не завели його і в Росії для «мас». Варто тільки почитати, як казенна большевицька преса популяризує «наші виграшні позики». За дурні гроші большевики дадуть Лєнінові око виколоти (сказано матеріаліста). «Екон. Жизнь» в ч. 284 з 12. XII м. р. так пише про цю комуністичну фінансову операцію: «як заявили нашому співробітникові, в валютно-фінансовому відділі Госбанку великий пропит пояснюється тим, що совітські виграшні позики виключно корисні для держальників». Вихваляючи комуністичні виграшні позики «Екон. Жизнь», просто впадає в істерію і вже нічого не пом'ятаючи про «святі» заповіді Іл'їча, меле таке: «сума ця в 60 раз перевищує виграшність першої довійськової виграшної позики 1864 р.» Хитрий, як дріт, комуністичний публіцист не каже про виграшність царської позики, а, мовляв, «двійськової». Але кого словами можна одурити. В 60 раз вигіднішою роблять позикку лише тоді, коли ніхто не хоче її купувати. Та й маєрацію. Бо сьогодні Госбанк обіцяє дати в 60 разів більше, ніж царь Олександр II, а завтра Держинський у тих, хто виграв, забере вигране й до того ще й власне. Розуміється з цього правила виключаються спекулянти великі, які одночасно засідають в третьому інтернаціоналі і на комуністичній біржі в Москві. Ці звичайно купують позики і заробляють, і напевне поділяються з законодавцями.

— Не все гаразд. «Р нашій республіці всі крадуть», голосно заявляють провідні російського комунізму. Крадуть на селі, крадуть у місті.

Совітська преса підіймає галас, кричить про масові зловживання і обкрадування совітського скарбу. В Смоленську засуджено за крадіж — 106 комуністів, в Москві — 66 військових і т. д. А найголовніше те, що крадуть відповідальні совітські робітники, з яких 68 проц.

походить з робітничих мас, а лише 9 проц. з села.

«Московська Правда» домагається боротьби з злодіями, зміцнення партії, але... де взяти цього сумлінного працівника? В цьому і криється ціла трагедія.

У Викоавчому Комітеті г. Сталін, стверджуючи жахливий стан внутрішнього розкладу відповідальної частини «робітничої» партії, заявив: «до заступлення тих зіпсутих товаришів ми маємо лише дійсних учнів Леніна і комуністичну молодь»... Але їх не так багато. А т. Сталін з прикритістю констатує, що «на селі немає можливої і сумлінної партії, бо ті, кого послається на село або гинуть, або псуються...»

— Український комуністичний клуб в «Ленінграді» має незабаром утворитися. Група українських комуністів звернулася вже в цій справі з належним проханням до місцевої «Губполітосвіти». Воно, звичайно, буде уласкавлено. В Ленінграді перебуває між иншим чимало українців, що служать в місцевій залозі, як червоноармійці. («Вісти», ч. 281).

— Не вмер Данило, болячка задавила. Справа з денщиками в червоній армії була розв'язана «статутом внутрішньої служби» так, що старшини, не ниже командіра сотні, мали про користуватися послугами своїх ординарців в персональних потребах. Отже: не вмер Данило, болячка задавила. Але останніми часами в совітській військовій пресі підійнято питання про потребу «уточнити» згаданий параграф так, щоб червоний командір і «міг і повинен був користуватися послугами персонального ординарця, хоча б в таких дрібницях, як підогріти чаю, піти до кравецької за тютюном або щось в цьому роді». («Красная Звезда», ч. 275.). Одним словом «щось в роді денщика». Функції і характер праці той самий, що й за царських часів, тільки назва інша — совітська.

— Хуліганство починає непокоїти навіть такий орган офіційного «благополуччя», як «Вісти».

Хуліганять «сорокаградусники» демонстративно. В м. Сумах, напр., вони не встидаються йти «центральними вулицями», «навкруги рясно силати «маги», щоб його чути було» — а коли міліціонер пробус одвести «сорокаградусника» до «відповідного місця», то цей «рінгуче заявляє, що від громадян республіки, що він стоїть на «радянській платформі...» Не дивно, що за 1 1/2 місяці виникла 33 справи по 176 статті, зв'язаній з образою влади. Приголомшує «Вісти» той факт, що «кадри хуліганів у значній мірі заповнюють зараз члени профспілок, службовці та робітники». («Вісти», ч. 280).

— Новий побут. В Одесі кілька комсомольців систематично користувались однією дівчиною, «чергою», не платили їй, а тільки обіцяли саидалі та обріз на сукно. Подаючи це повідомлення за «Известіями» Одещина київська «Прол. Правда» ч. 278) обурюється, що «ми з цього приводу готові вилити цілий каскад ламентаций. Ах, який жах». Воно звичайно: куди ж буржуазній моралі до комсомольської етики. Київській газеті та її співробітникові П. Лісовому, які тримаються тої думки, що комсомольська полова розгнузданість та распуста є спадщиною «контрреволюції», — певно не викликало «жаху» і звідомлення такого большевицького блязня, як Дем'ян Бедний. Це звідомлення і своєю «собачою» фактичною стороною і блазенським стилем остільки характерне, що воно багато загубило б, коли б ми його подали в перекладі на українську мову, — отже містимо його в демяновському оригіналі:

«У трехстенских комсомольцев (Острогонского уезда) «спанье» вошло в профессию. Перешерты своих трехстенских девушек, они бросились за добычей в соседние села. Трехстенские комсомольцы-ребята боевые и у каждого из них по женской линии имеется свой стаж. Оказывается, что один Иванчук имеет стаж — 80. Это значит, — поясняет любящий ясность корреспондент, — что он имел дело «спанья» с 80 отдельными

девушками. В першій половині мая эти молодці сделали експедицію на село Цилипи. Они нагрянули вечером. В Цилипах по неизвестным причинам хлопців в три рази менше, чем девушек. Девчаты обрадовались. Каждая наскочила на своего. Спустия несколько недель по Цилипам прошел слух, который скоро подтвердился, что некоторые из девушек начали часто наведываться к акушерке, а некоторые к бабе — знахарке в слободку «Лудинцево».

(«Комсомолец», ч. 35).

З ТОГО БОКУ.

В початку грудня до Румунії прибув з України козак, який ще в 1920 році з відділом партизанів перейшов Дністер і разом з іншими був інтернований і перебув у таборі.

Після ліквідації таборів він працював на лісопилній фабриці і ще з початку 1924-го року шукав усяких легальних шляхів до повороту на батьківщину.

Легально повернутися не було змоги.

Тоді він вирішив зробити це нелегально.

— Цей шлях небезпешний — говорили йому. — Коли в прикордонній смузі піймають, то приймуть за шпигуна й як що не пристрелять, то посадять у в'язницю. Піймають на тому боці чекисти — зроблять те-ж саме.

— Мене не піймають — впевнено відповідав партизан.

— Коли поцастить і не піймають на кордоні, то заарештують вдома. Буде не ліпше.

— Двічі не вмрати. Там буде видно. В крайньому випадкові втечу знову. Шляхи до Румунії нам відомі.

Не пройшло після розмови й двох місяців, як він дійсно знову опинився в Румунії, побувавши вдома й поклавши на Україні коло 4-х тяжків.

«Життя на Україні, оповідає нам цей партизан, надзвичайно тяжке. Панує велике безробіття. В звязку з його зростом, в Одесу, наприклад, цілком заборонений в'їзд безробітних.

Населення в масі страшено виснажене й стомлене. Живе так, аби лише не вмрети.

Але це ні в якій мірі не означає того, що на Україні панує спокій. Навпаки. Нальоти та убивства комуністів приймають масовий характер. Д. П. У. не в стані боротися з цим рухом власними силами, а тому просить на поміч регулярні військові частини.

На селах всі школи з'українізовано. Матеріальне становище учительства, як і раніше, дуже тяжке. — А як у місті? — запитали ми.

Не знаю. В жадному місті мені бувати не доводилося.

— А чи переводиться українська армія?

У відповідь ми побачили на обличчі сорозмовця лише саркастичну усмішку.

Вона була остільки красномовною, що дальших запитань з цього приводу ставили не доводилося.

Фактичне положення на Україні, — заявив нам партизан, — мало міняється. На папері-ж переводиться багато усяких змін. Шпигунство ще більш удосконалено. Доля тих, що повертаються не всіх однакова. У великій мірі це залежить від місцевої влади. В небагатьох селах, вони живуть безпечно. В більшості-ж вони почувають себе гірше, ніж зацьковані зайці. Кожна більш-менш активна одиниця, раніше або пізніше, знищується. Розстріди практикуються в дуже рідких випадках. Частіше заарештовують (причина завжди знайдеться) й тримають людину по чека та по в'язницях в таких жахливих умовах, що людина коли й виходить звідти, то довго не житиме. Де-кого засилають на північ. Кожний, що повертається, обов'язково переходить через суд».

— А ви переходили через нього?

— Ні. Я втік знову до Румунії. Залишатися там, або їхати туди знову я вже не збираюся.

— А як що впадуть большевики?

— Тоді повернуся і то не сам, а лише з усіма разом, з українською армією.

В розмові про автокефальну

перкву прибувний заявив, що українські пап-отці автокефалісти на кожному кроці переслідуються. Коли їх не заарештовують, то лише з побоювання перед вибухом населення. Релігійність страшенно зросла. Цивільних шлюбів на селі майже ніхто не робить.

— Чи знають на Україні про життя та про роботу емігранції?

— Відлшн свідомі --- добре знають.

— Звідки?

— Головним чином від тих, що повернулися до-дому. Роспитувади й мене вдома. Зацікавленість еміграцією пояснюється тим, що в останній час преса друкує листи з еміграції про бажання повернутися до-дому. На зборах большевики також стараються запевнити, що вся без винятку еміграція хотіла-би повернутися, але совітська влада їй не дозволяє й вона продовжує бідкатися на еміграції.

— І населення вірять цьому?

--- Ні. Бо воно взагалі не вірять ні тому, що говорять, ні тому, що пишуть большевики. Крім того населення інформується тим активним елементом, який або приєднується до якого-небудь ватажка, або сам формує антибольшевицькі відділи.

— Чи багато і чи міцні ці відділи?

— Тепер не має таких великих відділів, як це було раніше. Про те ви не знайдете жадного повіту, де-б час від часу не вищитися найбільш в'їдливі комуністи. Я Вам уже казав, що на всій Україні панує великий неспокій. Чи багато с відділів? --- Цього я не можу сказати. По-перше я там мало був, а по-друге --- з жадними організаціями ніяких звязків не мав. Але почитайте ті газети, що я приніс, і ви самі побачите, що там робиться.

Газети не дуже пові --- за жовтень та листопад. Але не має майже такого числа, в якому-б не було повідомлення про пальот «банди», про суд над «бандитами», або про убивства комуністів.

Колн їх додатн де тих фактів, що оповів нам реемігрант-партізан, то малюнок життя на Вели-

кій Україні --- буде досить характерний.

Привабливих рнсок в ньому мало.

Але одне залишається незаперченим фактом, що підперти в населенню большевицька влада, як не мала рапце, так не має його зараз. Населення продовжує виявляти свою відпорну активність, змінивши лише методи боротьби та пристосувавши їх до нових обставин.

Національна свідомість зростає і національні здобутки на Україні скріплюються.

Дн. Геродот.

БАНКІ ВІННІ.

— В Ленінграді прибувний з Парижа представник Совзапгостергу Лекке заявив, що торговельні зносини з Францією поширюються надзвичайно швидко, лише французькі банки ставлять всілякі упередження розвою торговельних договорів: переслідуючи політичні цілі, вони не хотять давати кредиту («Економ. Живнъ» з I. XII. 25 р. ч. 274).

Така, як бачимо, офіційна большевицька версія. А не офіційна --- от яка: французькі банки можливо, що й не дуже хотять давати кредиту, бо їхні вкладники того не хотять, не одержуючи відсотків за безкопечні позими, які Росія вже робила у Франції, та де в цьому вага; справа в тім, що самі большевицькі установи не хотять звертатися до солідних установ, а мають діло з спекулянтами, з сотками ридичів, які заснували вже в Парижі тисячі «фірм» і даючи «кредит», деруть за нього колосальні відсотки, за які потім розплачуються між иншим московські і українські особливо селяне. Ніж спаржитися на французькі банки, краще всього треба би, щоб московський уряд опублікував національний склад і призвіща всіх своїх торговельних агенств у Парижі, а також і назви фірм, з якими він має діло, при чім дуже цікаво було б знати і склад дирекцій тих фірм поіменно. Годі робити тасмгу торгівлю і тасмгу дипломатію, панове московські фальши-

вмонетчики. Розчиняйте карти, як ви колись самі вимагали, і тоді цілий світ побачить, що ваша торгівля не націоналізована, а фамілізована: папа — лідер компартії, мама — в госторзі, два дядька — в совнархозі, два сини — в коїспреді в Парижі, а два мають кожен акційне т-во по продажу необхідного С. С. С. Р. краму. Зауважте ще й те, що папа — громадянин С. С. С. Р., мама — польська громадянка, один дядько — мексиканський підданець, другий — австралійський, два сини — литовські підданці, в останні два — один швейцарський, а другий — німецький. Справжній інтернаціонал! Як тут не розвинулися ганделіві? Ясно, що на перешкоді лише банки, а то все було б добро.

І. К.

З мистецького життя на Україні.

— На Україні утворилася нова організація образотворчого мистецтва «Асоціація Революційних Митців України». Засновання її не обійшлося без певної «оглядки» на Москву, бо в ч. 46 «Культури й побуту» (додатку до «Вістей») зразу ж: «видячає питання, — а яка установка цієї організації й її відношення хоча б до АХРР (Асоціації художників революційної Росії)?»

Оказується, що «основними закладами АРМУ є «установка» на те, щоб зробити мистецтво засобом поглиблення революційних здобутків, засобом боротьби за новий побут, за нову ідеологію. В статуті АРМУ сказано так: а) об'єднати навколо себе активні художньо-революційні сили, що стоять на ґрунті марксистсько-матеріалістичного світогляду й стремлять до творення в перехідну добу, в умовах радянської дійсності, мистецтва «в формах відповідних до класової ідеології пролетаріату».

І, заспокоюючи, додає автор замітки п. Горбенко: «тут немає нічого, щоб ставило цю організацію у виняткове положення», бо кожна з мистецьких груп в тому числі й АХРР «мають ті самі гасла» і т. д.

Але автор замітки забув, що повстає ще одне питання: причому тут «рвненіє» на Москву?.

— В ч. 47 тої ж 1925 р., «Культури й побуту» уміщено листа до редакції такого змісту: «доводимо до відома суспільства, що з 20-го листопаду ми, група пролетарських письменників, вийшли зі складу «ГАРТу», «ЛІУТу» й «ЖОВТНЯ» з метою утворити дійсно письменницьку пролетарську організацію». Підписано: «М. Яровий, М. Хвильовий, О. Слісаренко, П. Тичина, Г. Еліт, П. Панч, О. Досвітній, О. Копиленко, В. Фельдман, М. Йогансен, В. Сосюра, А. Любченко, О. Громів, Ю. Яновський, М. Бажан, І. Дніпровський, М. Майський, А. Лейтес, Г. Коцюба, В. Вражливий, Б. Червоний, П. Іванів О. Довженко, Г. Шкурупій».

Словом всі «світила» нової української совітської літератури рішили поховати те, що раніше самі витворювали, й задумали утворити «дійсну письменницьку пролетарську організацію». В чому ж полягає причина такого групового виходу? Пояснення наводимо в статтях Хвильового, провідника нових стежок «пролетарського» мистецтва, Смолича і інших. Виходить, що подати вище мистецькі угруповання не задовольнили вимоги «переходової доби» творчого пролетарського будівництва і їх вининено за борг — частинно за те, що вони, мовляв свою роль в процесі «знищення й ламання» буржуазного мистецтва відіграли, а частинно тому, що в процесі нового будівництва виявилися «несостоятельними». Проте, зласється, підкладна тут трохи інша. Причина такого виходу є ні що інше, як новий виразник банкруцтва «пролетарських» мистецьких змагань. І так само, як поява «Жовтня» показала банкруцтво попередніх угруповань, так і зараз утворення нової організації, як невблаганне тешенто, висовує на порядок денний банкруцтво теперішніх. То чи ж не правий був Валеріян Поліпук, коли він в «Книзі Повстань» (1922 р.) говорив: «а ми ходимо в боротьбі поміж трьох сосон».

Отож власне в цьому «хожденні поміж трьох сосен» і заключається зміст цього новітнього признання про свою «несостоятельность». Бо ж справа не в формі, а в суті.

Зо всього матеріалу, який подано в цих числах «Культури й побуту» — пробивається недобрый дух.

«Оказується», пише Смолич про театр, — «що з тисячного навалу «революційних» п'єс, навряд знайдеться півдесятка, які можна зарахувати в списки цього нового радянського репертуару, а з армії авторів заслуговують на будь яку увагу може... сота їх частина». Чи не характерний підсумок «пролетарського» мистецтва в сфері театру?

Далі. Устами Хвильового група бувших «гартованців» та «плужан» нападає на свої-ж товариства такими словами: «Гарт й Плуг втягли до себе широкий загал, який, виправдавши в свій час свою масовість поступово, вбираючи нові неоформлені сили, створив з а т и ч к у (підкреслення моє М. К.) до оформлення мистецьких ідеологічно-чистих одиниць. Таким чином, в наші дні ці організації не тільки новолі перетворилися в культурницькі, але й загрожують зробити із свого письменницького ядра ідеологічно-мистецький писль, невиразну, аморфну «масу».

І таких цитат можна навести безліч. Одним словом не ладиться. Але разом з тим, треба одмітити ще й такий момент. Очевидна річ, що ця група письменників, що має творити нову організацію, є свого роду «головкою» пролетарського мистецтва на Україні, — і бачучи що життя викликає вже в зв'язку з новою течією «непа» і в мистецтві — появу нових елементів й чинників, — уперто не хоче сходити зі сцени, а тому й «творить» щось нове, аби лишитися при «владі» й провідництво тримати в своїх руках. Це підтверджується тим, що в одному з цих самих чисел «Культури й побуту» уміщено замітку про життя «Плугу», в якому зроблено чистку, виключено одних членів, прийнято нових і т. д. та подано

коротко про його діяльність й роботу.

Над цими процесами, які мають багато цікавого для нас, ми спинимося пізніше більш детально, а поки що можна сказати, що над всім цим періодом «пролетарської» культури майбутній історик сміло зможе поставити, яко напис, слова того ж Тичини, що не будучи ще комуністом у «Замість сонетів і октав», — прорік: — «все можна виправдати високою метою, тільки не порожнечу душі...»

М. К-ий.

У ПОЛЬЩІ.

Нам'яті О. Саліковського, Несподівана смерть О. Саліковського викликала серед нашого розпорошеного по всім усюдам громадянства великий сум, і зо всіх віснів — від окремих осіб та організацій — на адресу Українського Центрального Комітету в Варшаву почали надходити телеграми та листи із співчуттям. Між ними були отримані У. Ц. Комітетом телеграми та листи віт таких осіб та організацій: від д. Головного Отамана С. В. Петлюри, від редакції тижневика «Тризуб», від сенату Української Господарчої Академії в Подбродках, від «Т-ва Вояків Армії УНР», від правління Української Станиці в Каліші, від Празької групи Радикально-Демократичної партії (с. ф.), від Укр. Т-ва Допомоги Емігрантам з України у Львові, від ген. Юнакова з Тарнова! від Военно-Історичного Т-ва в Каліші, від колонії в Вілько, від колонії Бабіно-Томашівської цукроварні за підписами ген. Біленького, протопресвітера Пашевського та інших, від колонії в Берестю над Бугом, від п. Водяного, від колонії в Гайнівці, від колонії в Янові-Кобринськім, від колонії в Познані, від союзу українок емігранток в Польщі, від інж. Ілюща, від колонії в Волковиську, від колонії в Тарнові, від Укр. Т-ва Допомоги Емігрантам з України в Каліші, від колонії в Цумані на Волині та багато інших.

У ФРАНЦІЇ.

— В життю українських громад у Франції, за останні часи, помічається тенденція систематично в організований спосіб поліпшити свій економічний стан. Очевидно саме життя на чужині доводить нашої еміграції необхідність створення органів самопомоги, як засобу підняти свій матеріальний стан, котрий і дасть більше можливостей в задоволенню необхідних духовних потреб. З попереднього номера читалик знайомився з заснуванням в Оден-ле-Тішіт-ва взаємної допомоги. Подасмо тепер допис з Шалетської Громади, яка була одною з перших, що досягла певних результатів в цьому напрямі (має власну ідальню, своє господарство, дитячу школу, книгозбірню і т. п.). Ред.

«2-го січня у нас відбулися загальні збори, на котрих стара управа подалася до демісії, можливість свою демісію необхідністю відпочити, бо більш як на протязі року одні її ті-ж особи, за маленьким винятком, провадили організаційно-громадську роботу. Другим поводом було бажання дати місце й можливість молоді проявити свої сили на громадському ґрунті. В новій управі місце голови зайняв п. Бапуа, який в своїй промові просив молодь цапругити всі свої сили, аби оправдати покладені на неї надії, а старших віком і досвідом громадян не відмовляти в добрій пораді. Демісіюючи, стара управа завершила свою громадську працю проведенням й затвердженням статуту «Позичково-Ощадної Каси». Кожен бажачий громадянин має внести від 100 до 500 фр. (можна ратами по 25 фр. в «кензен»), з яких буде складатися позичковий капітал. Позички з цього капіталу можуть брати всі шалетські громадяне, хоч би вони й не були членами позичкової каси. При цьому новоутвореному органі закладається Ощадна Каса, яка збільшує комерційні можливості грошевого обороту. Винесений також проєкт, який загальними зборами принципово прийнятий: заснувати

допомоговий фонд, який би до певної міри забезпечував громадян в наглих випадках. Маємо надію в такий спосіб економічно твердіше стати на ноги, що й дасть нам можливість сумлінніше виконувати свої загально-громадські обовязки».

Г.

— Відлерю (Мерт і Мозель). Свято не свято, а робота йде, забіраючи всі сили емігранта. Коли взагалі не легко працювати в шахтах, так тепер там робиться щось страшне. Цей старий світ від того мабуть, що старий, весь ніби продирявився, весь поиявся водою. Страшна повідь, що поияла великі простори землі у Франції, залила й наші шахти. Де-кільки галерей цілком позатоплювано; працювати не можна; залишилося тільки рятувати з них машини та всякі приладдя. Боротьба з водою вже переходить чоловічі сили. Роблять усі. Працює разом з робітниками й адміністрація. На нещастя, є й чоловічі жертви. З наших постраждав один. Пому довелося вибратися з галереї затопленої впадів, бо його забули в якомусь віддаленому кутку міни, де він робив один. Під'ємні машини вже не працювали. Пому пощастило добитися до місця, де кабінка під'ємної машини звисла до половини галереї. Він забрався на неї по ристуванню й уместився зверху, бо сама кабінка вже була замурована, щоб у неї не набралася води. А на другому кінці того ж лапцюгу, друга кабінка витягла ще якісь тягарі і знаходиласяувесь час у русі, так що иноді виходила на поверхню землі. Як тільки навантажену кабінку витягали на гору, то другий кінець лапцюгу разом з кабіною, де примостився наш земляк, опускаючись на низ, окунався цілком в воду залитої низчої галереї. Вісім разів спускали нещасного в студену воду. Він кричав, але за хлопотінням води, гуркотом машин та галасом людським не було його чути на горі. Нарешті, на пласть хтось почув. Витягли його напів неспритомого. Він весь тремтів від холоду й страху, бо ж кілька разів дове-

лося бути на самому краю смерті. Зараз відправили його до шпиталю. Єсть надія, що очунає.

С.

— Українське Євангелієське Об'єднання у Франції повідомляє громадянство, що бібліотека й читальня У. Є. О. у Ф. відчинена що неділі від 14 до 22 год., а також кожний четвер від 19 до 22 год; до розпоряджества маються різні часописи й журнали, книжки маються українською, чеською та московською мовами.

В нашім осередку усі громадяне без різниці релігійних чи то політичних переконань будуть привітані.

— Теж «об'єднання» повідомляє, що «Дитяча розвага» (всідільна школа) перенесена до иншого помешкання 17, Rue de l'Arbre, metro La Motte-Picquet-Grenelle.

Для дітей приготовлена ціла серія картин, котрі будуть показані при помочі прожектора. Вступ для усіх вільний й безкоштований.

Усіх батьків без різниці релігійних переконань, котрі бажать аби їхні діти прийняли участь в нашій школі, сердешно запрошусмо записатися у брата П. Лубенця.

Записуватися можна що-неділі від 11 до 19 год, а також кожний четвер від 19 до 22 год. Адреса, 17, Rue de l'Arbre, metro La Motte-Picquet-Grenelle або листовно — 92, Grande Rue, Montrouge (Seine). Лубенес, а також у п. Іл. Косенка що суботи на зборах паризької

Громади - 95, B-d St. Germain (metro Odeon).

— Разом з тим, «У. Є. О. у Ф.» подає до відомо, що до нього поступили від слудуючих собі вкладки на евангелізаційну працю: п. п. Стасюк — 2 фр., Стасінович — 2 ф., Якимчук — 2 ф., Квізій — 5 ф., Крайча — 5 ф., Максимчук — 25 ф., Пелеха — 25 ф., Мурований — 10 ф., Нижерадзе — 20 ф., від Укр. Єв. Об'єднання в Америці — 20 дол. разом — 96 фр. й 20 дол.

— Рада Паризької Громади в імені Громади, складаючи подяку за надіслані привітання, в свою чергу вітає з Новим Роком всі Союзні організації. — Голова — І. Косенко. Секретарь — М. Шульган.

— На парафію поступило до Церковного Комітету: від п. Сайко — 15 фр. і від співаків хора п. Миколайчука — 25 фр.

Передруки з «Тризуба»

— Передруки з «Тризуба». В «Манадійському фармері» ч. 49 передруковано статтю Г. Рокитного «Нова Республіка на Вкраїні». В ч. 50 передруковано статтю Л. Котовича «Від хотіння до здійснення», в ч. 48 — статтю О. Лотоцького «На шляху до пролетаріяту».

— Головний гільжурнал Болгарії «Наше-то Кіно» містить на своїх сторінках в ч. 50 з 25. XII м. р. огляд кіно на Україні, передрук хроніки Євгена Де Слана, уміщеної в ч. 6 «Тризуба».

З М І С Т.

— Паризь, неділя, 17 січня 1926 р. — ст. 1. О. Лотоцький. Слова і діла. — ст. 2. Д. Андрієвський. Наше місце в Європі. — ст. 6. К. Терпуг. Дегенерація большевизму. — ст. 9. Є. Соколов і ч. Чи можуть залізничні тарифи бути наряддям економічної політики? — ст. 12. Чміль. Веселій Паризь — ст. 16. О. Р. З приводу українізації червоної армії — ст. 18. Присутній. Свято укр. культури в Кракові. — ст. 20. Хроніка: З Великої України — ст. 22. З того боку — ст. 26. Банки вишні — ст. 27. З мистецького життя на Вкраїні — ст. 28. В Польщі — ст. 29. У Франції — ст. 30. Передруки з «Тризуба» — ст. 31.

ТРИЗУБ

Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, виходить що неділі у Парижі при участі видатних літературних сил під загальною редакцією Вячеслава ПРОКОПОВИЧА.

Рукописи, прислані до редакції, повинні бути писані на однім боці аркуша на машині, або від руки, але абсолютно чітко. Редакція залишає собі право скорочувати рукописи. Неприйняті рукописи переходять протягом двох місяців і повертаються на бажання автора за його кошт. Гонорар за прийняті статті виплачується по надрукуванню.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1926 РІК:

	на місяць	на три місяці
у Франції	12 фр.	36 фр.
у Чехословаччині	20 корон	60 корон.
у Польщі	4 злоті	12 злотих
у Румунії	120 лейв	360 лейв
у Німеччині	4 рен.мар.	12 р. мар.
у Сполучених Штатах Пів. Америки	1 доляр	3 доляри
у Канаді	1 доляр	3 доляри

Передплата приймається з першого і п'ятнадцятого кожного місяця. При груповій передплаті дається знижка.

Ціна окремого числа:

у Франції — 3 фр., у Чехословаччині — 5 корон, у Польщі — 1 злотий.
у Румунії — 30 лейв, у Німеччині — 1 рехтенмарка, у Сполучених Штатах Північної Америки — 25 центів, у Канаді — 25 центів.

Журнал набувати можна в Парижі:

на станціях метро,
на залізничних двірцях,
в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI,

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»;

1) В Сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky, 30 E. 7 th Street, New-York. City.

2) В Канаді — W. Sikewitch, 512 Baimerman av. Winnipeg: Man.

3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 7. Bucarest.

4) В Чехословаччині — Прага; F. Slodecky, Horní Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil.

— Подебради — Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrad.

5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Długa, 29, Hotel Polski, 9. Warszawa.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII
одичнені 9 1/2 — 11 год, вранці і 3 — 5 год. пополудні, крім неділей та свят.
Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzub). Boîte post. №15. Paris XIII.

Адміністратор: *Л. РОСЕНКО*.

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Пробьмо всіх наших прихильників подавати свої адреси та приєднувати передплатників.